

Kärleksfullt om mamma som går in i glömska

"Du säger: Vad heter din mor nu igen? Jag svarar: Det är ju du. Du är min mor. Det är det ögonblicket. Nu händer det. För första gången. Snart försvinner du ifrån oss".

Anna-Karin Palm följer i *Jag skriver över ditt ansikte* sin mors gradvisa försvinnande in i Alzheimers sjukdom och försöker samtidigt förstå moderns livshistoria. Det är både en berättelse om kvinnoliv och självständighetssträvanden och om hur våra minnen formar oss.

Modern föddes 1930 i en liten by i norra Hälsingland som äldsta dottern av nio syskon i en arbetarfamilj. Hon fick alltid hjälpa till med hushållet och syskonen. Saknade både kärlek och omsorg. Efter sex år i folkskola fick hon börja arbeta och som 15 åring får hon arbete i en kiosk i Stockholm. Hon som aldrig varit utanför Hälsingland åker tåg för första gången i livet och kommer ensam till Stockholm. (Palm jämför det med att idag skicka en 15 åring ensam till New York).

"Jag tror du var livrädd, men du klarade dig. Du lärde dig att gömma din rädsla djupt inom dig. Du är en av de modigaste människor jag vet, just för att du alltid varit rädd men inte låtit det hindra dig."

Modern träffar en man som är polis, hon gifter sig, de flyttar till Tierp och får en son. Hon är hemmafru och vantrivs både med det livet och i äktenskapet. Så träffar hon Anna-Karin Palms far som är sju år yngre och blir gravid. Skandalen i Tierp är ett faktum, kaos och dramatik följer i spåren! Utsocknes, mörk, skrämmande vacker med en liten son och gravid med en yngre man utanför äktenskapet. Anna-Karin föds inom äktenskapet men modern lämnar maken och sonen några år senare och gifter om sig med Anna-Karins far. En liten syster föds

och den nya familjen flyttar till Stockholm. De bor trångt och är fattiga. Modern arbetar extra i kassan på Åhléns på kvällarna, men hon nöjer sig inte.

Hon är målmedveten, hon har en dröm, att bli läkare. Samtidigt som Anna-Karin börjar skolan 1968, börjar hennes mor, då 38 år gammal, att studera. Hon läser in högstadiet, sedan gymnasiet och därefter läkarlinjen. Hon kämpar nätterna igenom vid köksbordet med läxor och tentaplugg. Tillsammans gör familjen de kommande åren en klassresa, barnen sätts i waldorfskola, börjar i musikskolan och upptäcker den klassiska musiken, museerna, bildningen och kunskapen.

Modern blir läkare mot alla odds och så småningom chef för en vårdcentral och politiskt aktiv som kommunpolitiker. Slakten i Hälsingland tyckte nog att modern gjorde sig märkvärdig men Palm säger att hon tror att modern ville visa alla som inte trott att hon dög till något, de som levde efter Jantelagen och tyckte att man inte skulle förhäva sig eller tro att man var något. Ingen skulle någonsin få sätta sig på henne igen. Barnen skulle få allt hon aldrig fått, hon ville visa dem en annan, bättre värld och att "en fattig jänta från Hälsingland var en människa att räkna med".

Men det starka självförtroendet och målmedvetenheten parad med ett stort kontrollbehov har ett högt pris. Hypokondrin lurade och de psykosomatiska uttrycken var många. Magproblem, svårigheter att svälja, feber och värk. En period fick modern en reumatismdiagnos (då fingrarna var krokiga och värkande) fram till dess att en läkare insåg att hon sovit med knutna händer i årtal. Fobier och vanföreställningar. Flickorna lär sig tidigt att se och tyda moderns sinnesstämning och förhålla sig till den. Systrarna smög sig intill, klappade och smekte eller gick undan och lekte tyst.

Modern var solen i livet och när den förmörkades påverkade det hela familjen. Hon var då svår att trösta, lätt att såra. Eftersom modern såg sina döttrar som en förlängning av sig

själv blev frigörelseprocessen och sökandet efter en egen identitet svår för flickorna. Bägge systrarna flyttar tidigt hemifrån och har i livet fått med sig sina egna knep att hantera sorg och mörker. Bägge är bra på att lyssna, läsa av och känna in andra. De har lätt för att gömma undan sina egna känslor och fokusera på andra.

Anna-Karin Palm reflekterar över hur vårt minne fungerar i takt med att moderns sjukdom förvärras. Vad blir kvar när minnet börjar svika? När sjukdomen mer och mer suddar ut personligheten. Minnen och historier som hela tiden upprepas är det kärnan som kokats ner i personen eller är det bara slumpmässigt? Är det historien i sig eller känslan den uttrycker som är viktigast? Minnet är inte längre i någon logisk ordning och barndomen och dess trauman kommer ständigt upp till ytan. Varför minns vi vissa saker och inte andra? Hur börjar den här sjukdomen? Var i minnet börjar den sudda?

Förvirringen hos modern tilltar men samtidigt ökar också synbarligen hennes känsla av frihet. Hon blir gladare, kontrollbehov, ångest och oro försvinner. Tilliten till omgivningen ökar. När hon i livets slutskede flyttar till ett demensboende går det både lätt och smärtfritt. "Du ser det du ser och du är där du är och inget annat finns längre – det är som du först nu på väg mot din åttiosjunde födelsedag och redan långt inne i glömskan, får vara det lyckliga, trygga barn du aldrig tidigare fått vara".

Parallellt med moderns sjukdomsförlopp skrev Anna-Karin Palm sin biografi om Selma Lagerlöf – Jag vill sätta världen i rörelse och hon slås under arbetet av likheterna mellan modern och den stora författaren som hon livet igenom beundrade så. Bägge kämpade och banade sig med egna medel en väg ut ur den definierade kvinnorollen med sina begränsningar, blinda och delvis naiva inför för samhällets befästa könsroller och klasskillnader. Modern skapade med all sin kraft och förmåga en annorlunda familj, med egna normer, en familj i rörelse.

Det är en en fantastisk och kärleksfull bok Anna-Karin Palm har skrivit. Hon berättar i du-tilltal om sin mors liv, eftersom hon själv gradvis glömde bort det. Den andas förståelse och förlåtelse. En bok om försoning. Så välgörande efter alla trasiga och såriga mor-dotter relationer jag tagit del av på sistone. Hennes karaktäristiska stil att skriva i korta, mättade stycken som hon utvecklat till fullo i sina tidigare novellsamlingar har hon behållit vilket gör att jag kan ta till mig och smälta boken både långsamt och eftertänksamt.

Titeln på boken härrör för övrigt från att Anna-Karin Palm har ett foto av modern på sin dators låsskärm. Så fort datorn slås på ser hon modern och loggar in genom att skriva över hennes ansikte.

Heléne Nellvik

Jag skriver över ditt ansikte

Anna Karin Palm

Albert Bonniers Förlag

